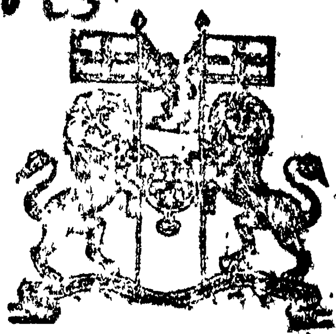
કીસસ્એ—હીલચસ્મ.

નાઝની વ પઠાન.

ઉરદુ ઝબાન ગુજરાતી હરફોમેં.

છપાનેવાલા.

બુધાલાલ મગનલાલ બુકસેલર.
રીચી રોડ—અમદાવાદ.

અમદાવાદે
ધીકાંટે-શ્રી ચંદ્રપ્રકાશ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
શા. કેશવલાલ ગુલાબચંદે છાપ્યો.

સને ૧૯૦૦. હીજરી સન ૧૩૧૭.

જાહેર ખબર.

સરવે સોખીન સજ્જનોને માલુમ થાય જે અ-
મારી દુકાને સઘળી જાતનાં પુસ્તકો મળશે, માટે જે
સાહેબોને જોઇએ તેણે નીચેને સરનામે પત્ર વહેવાર
કરવો તે શિવાય મુસલમાની કીસ્સાઓ તથા નાટકો
તથા અર્થો તથા વારતાઓ તથા વૈદકો, જોતીષ વ-
ગેરે હરેક જાતનાં પુસ્તકો અમારે ત્યાંથી મળશે.

૦-૨-૦ મહમદ હનીફનો કીસ્સો.
૦-૪-૬ મજમુએ મદ હયાત.
૦-૨-૦ સાહેબજાન સાહપરીનો કીસ્સો.
૦-૩-૬ બીબીમરીયમનો કીસ્સો.
૦-૧-૩ દોઆએ ગન્જુલ અરસ.
૦-૨-૦ નુર નામાં. ૧૪૭૨
૦-૨-૦ સાએ એમાનનો કીસ્સો.
૦-૬-૦ છબીલી ભઠીયારી.
૦-૧-૩ સાહી નામુ.
૦-૬-૦ બાગોબાહાર ચારદરવેસનો કીસ્સો.
૦-૧-૬ ઈંદરસભા ચીતરવાળી.
૦-૨-૦ ઇન્નાએરતાના મહાતમ.
૦-૧-૦ શકરાત નામા તથા મઓતનાંમા.
૦-૩-૬ મદેનબી બાગે રસુલ.
૦-૩-૬ તમીમ અનસારીનો કીસ્સો.
૦-૧-૦ વફાત નામા બીબી ફાતમાફા.
૦-૧-૩ મજમુએ મરસીઆ.
૦-૧-૦ જમજમાકી ખોપરીનો કીસ્સો.
૦-૧૨-૦ હાતમતાઇનો કીસ્સો.
૦-૧-૩ છેલ બટાઉ મોહના રાંણી
૦-૧-૩ તોરા ઇસકી લાવણીઓ
૦-૧-૦ ચુવા બીલ્લીનો કીસ્સો.

બુકસેલર બુધાલાલ મગનલાલ.

ડે. રીચીરોડ ઉપર.

કીસ્સએ ૭૪૧૩

નાઝની-પઠાન.

સના હમ્દ રબકો હયે દાયકા મુદામ,
કીયા જીસને પૈદા સભી ખાસો આમ.
વો સત્તાર ગફ્ફાર, એઝદ તઆલ,
જોરઝઝાક ખાલીક વો હયે ઝુલજલાલ
ખલકમેં ઉજાલા મોહમ્મદ રસુલ,
હુવા દીન જીસકા બફાપર કબુલ,
ખલીફે મોહમ્મદકે હયેં ચાર યાર
અબુબકર સાદદીક હયેં યાર ગાર
દુયમ યાર ઉનકે હયેં આદીલ ઉમર,
અદલકે ઉપર જીસને બાંધી કમર.
સુયમ યાર ઉસમાન હયેગે વલી,
શુજાઅતકે સાહેબ ચહારમ અલી.
હસન ઔર હુસૈન હયેં નબીકે રતન,
બીબી ફાતમાકે વો હયે જોને તન.
સભી આલ અસહાબ ઉપર તમામ,
નુઝુલ ઊનપે રહમત હો હકકી મુદામ
ઉન્હોંકા સનાખા હામીદ ફકીર,
દોજગમેં ઉસીકે વે હોં દસ્તગીર;
સના બઅદ બોલું મયેં દીગર બયાં,
બનાઉં મયેં ચંદ શેઅર હીંદી ઝબાં;
હકીકતકા ઝાહેર કરૂં મયેં અયાં,
હીજાબે મજાઝીકા બોલું બયાં;

સુના હું મયે એક સેહેર સુરત બંદર
ને બસ્તા હયે તાપી કીનારે ઉપર,
કીનારે ઉપર શેહેર બસ્તા હયે ખુબ
અજબ જ્હાંકે લોગોમેં હયેગા સો રૂપ
હુરૂસ્તી હવેલ્યુકી હેગી કતાર,
અજબશેહેરબસ્તાહયેજયુંગુલ બહાર
વહાં લોગ આતે હયેં હર ઠારકે,
તરી ઓર ખુશકી દરયા પારકે;
જ મકકા મદીના હુદેદા બંદર,
તીજારતકો આતે હયે સુરત અંદર;
કે મુખ્બા વ જીદદા વચીના પટન;
ઉસે છોડકર વહાં કીએ હયેં વતન.
કે પુરબ વ પછ્છીમ વ દખન તમામ
બી દેહલી વ લાહોર કશમીર નામ,
કે બ્હોત બંદર હયે વહ સો ગુજરાતકી
હયે અએસી ખલક વહાં સો હર ઝાત
કી કીતે લોગ તુરકી વ રૂમી વહાં,
હયે હીંદ સીંદ હાલાર કે બી જવાં
વતન છોડ અપના વહાં રેહ ગએ,
વે સુરત બંદરસે સો જાકર રહે,
બીરાદર વ બેહનું કેબીલેકે તઈ,
ગયે છોડ ફીર યાદ કરતે નહીં;
વતન છોડ અપના કીયે વહાં કરાર
ભાઇ ઓર બેહનોં સતીં દીલ ઉતાર;
સુના યહાંસે બોલુ મએં દીગર બયાં
હકીકતો ઝાહેર કરૂં મએં અયાં;

બચાં અબ સુનો તુમ સભી કાનધર
હીંદુ બ્હોત બસ્તે હયેં સુરત અંદર
બડે માલદાર ઓર તુજબાર હયેં,
કે ફીરઓનો હામાનકે યાર હયેં;
હુસ્ન ઓરતુમેં સો હયે બે શુમાર,
ઝરીનેકે કપડે ગલે બાચ્ય હાર;
નાગર ઝાતમેં હયે નીહાયત જમાલ,
હુસ્નકી તરાવટમેં રૈશાન હીલાલ;
હીંદુકી રસમ હયે બ વક્તે ફજર,
નહાનેકો આવે સો તાપી ઉપર,
ઉન્હોંમેંથી એક નાઝની ખુશશકલ
નથી શહેરમેં કોઇ ઉસકી મીસલ;
ઝરીનોંકે કપડે વ પોશાક પેહન,
લટક નાર ચલતીથી જયું હુરએન;
પેશાની કે ઉપર જો ટીલા ધરી,
ઉસે દેખ ઉડતે જનાવર પરી;
ચંદરકા ઉજાલા ઉસી પાસ ગેહન,
ડાલી અને ગલેમેં વો માલા મોહન;
દો લબ લઅલ લાલીમેં લબરેઝ થે,
ગોયા શહકો શકકરમેં આમેઝ થે;
કે દંદાન અંદર થે મોતી જડે,
ઉજાલા ઉસીકા ઝમીનપર પડે;
અજબ સરકે ઉપર બડે લાલ થે
સુરખ ગાલ ઉસ્કે અજબ ખાલ થે;
ચશમથે ઉસીકે સો આહુ મીસાલ,
લતાફતમે થી ખુબ સાહેબ જમાલ;

પાંઉં બીચ ઝાંજરકી ઝમકાર થી,
ગુજર ઉસ્કે આગે ગીરફતાર થી;
બરસ પાંઝદાહીથી ઉસ્કી ઉમર,
જવાનોંકે દીલમેં થા ઉસકા ગુઝર,
નીકલ ઘરસે બાહેર જો આતી અગર
કે જ્યું ચાંદ પુનમકા આવે નઝર.
સુંદર નાંઝની જબ નીકલતી બહાર
ઇશકબાઝ ઉસપરથે કરતે નઝાર.
અજબ નાજની ખુબ સાહેબ હુસન,
લટકકર ઉઠાતી વો અપના ચરન.
નઝરોં કો ખાતીર જવાનાં નીકલ,
દેખેં બહાર આકર સો ઉસકી શકલ
કીતે લોગ બંદે ન બાંકે તમામ
ન ઝારૂ કો આતે હયેં વહાંપર મુદામ
પઠાન એક દેહલીસે આયા વહાં,
વો અજનાસ દેહલીકે લાયા વહાં.
સુબેદાર કે વો સો ખીદમતમેં આએ
કઇ નઝર સરકાર સોગાત લાએ.
ભી નવાબને ઉસકી તઅઝીમ કી,
ઉતરનેકી જાગા સો તસલીમકી,
પઠાન્ને ઉસી જાપે કીતા કરાર,
દો માહ ઉપર ચંદરોઝ શુમાર.
વો વકતે ફજર સૈર કરંતા નીકલ;
કઇ રોઝ પીઝ પીછે મીવીયક શકલ
તભી ખાનને દીલમેં યેહ કી ફીકર,
કે નહાને કો જાતી હયે તાપી ઉપર.

કસ્દ કરકે પીછે ઉસીકે ચલા,
ઉસી નાઝનીસે નદીપર મીલા.
ભી રસ્તેમેં વો નાઝનીં ખુશ શકલ,
અલી આતી આશકકો કરતી કતલ
વો પંજુકો ઝમઝમ બજાતી ચલી,
વો આશકકે દીલકો જલાતી ચલી.
પઠાનૂ નાઝની દેખી તાપી ઉપર,
અકલોહોશ ઉસકા ઉડા સરબસર,
પાનીપર વો કપડે ઉતારને લગી
હુસ્નો નાઝ અપના બતાને લગી.
ઉડા સાડલાથા જો સરપર ઝમીન,
જુદાકરર બદનસે રખીબર ઝરીન,
ભી ખખા જોઅતલસકા થા કસ કસા
સીનેપરસે કર દુર નીચે રખા.
લીબાસ તન ઉપરસે કીયા સબ જુદા,
ઝમીંપર દેખા જુંકે ઉગા ચંદા.
સીનાથા ઉસીકા સો મખમલ મીસાલ,
ભી થા મખમલી બીચ સીનેકે ખાલ
દો પીસ્તાન સીને કે ગુલઝારથે,
જૈસે બીચ બાગુકે અનાર થે;
વો અપને બદનસે ભી કપડે ઉતાર,
નંગે સર અપસ્કો કરી એકબાર;
નદી બીચ જાકર વો નહાને લગી,
અપને સરકે બાલાં ભીગાને લગી;
પઠાન દેખતે તલમલાને લગા,
બીરહ બીચ દીલકો જલાને લગા;

નદીકે ઉપર ખાન જાકર ખડા;
નઝર નાઝનીંપર નીગેસે ધરા;
દેખા ખાન ઉસ્કો દીવાના હુવા
અકલો હોશ ઉસ્કા રવાના હુવા;
અકલકી સમઆકો પવન જબ લગા.
શમઆ ઉસકે હાથુમે રેહ નહીં સકા,
અકલ આદમીકી શમઆકી મીસલ
કરે આદમી ઇશક બે અકલ.
દીવાના હુવા દેખ ઉસકા જમાલ,
ન દેખીથી જગમેં ઉસીકે મીસાલ;
બીરહકી ઉસે લાગી આકર પવન.
ન કરયો જવાના કીસીસે લગન?
પઠાન અપને દીલમેં કીયા યે ફીકર
કે ઇસ નાઝનીંસે કરૂં કુછ હુનર;
ઊસી વકત વો નાર નહાકર ચલી,
અંદર ઉસ જવાં કે લગી તલમલી
ઉસી પાસ જાકર કીયા યે અરઝ
કે અયે નાઝની સુન તુ મેરી ગરઝ.
દરદ દીલકા મેરે સુનાઊં તુજે,
સીના ખોલ અપના બતાઉં તુજે.
સભી દીલકી બાતાં કહું મયેં અતાલ,
કે અય નાઝનીં તુ હયે સાહેબ જમાલ
મેરા દીલ તેરેપર હુવા હયેં ભંવર,
તેરેબીન અકેલા ન જાઉં કીધર,
તેજે છોડ મુજકો તો જાના નહીં,
મુજે દીલ લગાના કીસીસે નહીં

તુ હયે કીસકી લડકી મુજે દે બાત?
મેરા ઓર તેરા જી હુવા એકથા.
તુ હયે શાહઝાદી વ હયે પરી?
તેદે નૈન દેખે હયેં જાદુગારી.
ઇશકકા તુ ડાલી ગલે બીછ દામ
અકલ હોશ મેરા લુટાયા તમામ.
કીયા દીલકો મેરે મયે તુજપર ફીદા
પલક એક તુજસે ન હુંગા જુદા.
મેરા આજ તુજસે પડા કામ હયે,
તેરા દેખના મુજકો આરામ હયે.
ગનીમત તેરા બોલના એક સુખન,
તેરે બોલનેપર ફીદા જાનો—તન.
યુવાહુ મયેં બુલબુલ તેરે બાગકા
નીસાના હયે દીલપર તેરે દાગકી.
યે સુન નાઝનીંને દીયા યું જવાબ,
ગુસ્સે હોકે બોલી તબી યું શીતાબ.

જવાબ—નાઝની. ૧

અરે તુરક જા તું યહાથી પરો?
મુવા તું ધુતારો મુને કયાં મલો?
કે તેગબેગ ખાંને જો પડશે ખબર
જાશે જીવ તારો ન રેહશે વકર,
તારો કેડો લઇને જા તારે ઘરે,
યહાંથી નહીં કાજ તારો સરે,
નીકર જા યહાંથી મુવાં તું તુરક?
નહીં તો નદીમા તું થાશે ગરક.

મારો કેડો મુક તું અય મુરખ પઠાન,
નહીં તો તારો આજ જાશે પરાન

સવાલ પઠાન. ૨

પઠાન્ને કહા નાઝનીં કો પુકાર
તુજે દેખકર મએં હુવા બે કરાર.
ગઇ જાન મેરી તેરે હાથમેં,
લે જાઉંગા મંયે તુજકો મોહલાતમેં
ન કર બહોત રૂસવાઇ અય ગુલબદન,
ફીદા હેગા તુજપર મેરા જાનો તન
તેરે પાસ કરતા હું મંયે ઇલતીમાસ,
ન કર મેહર અપનેસે મુજકો નીરાસ.
શીતાબીસે બોલો તુમેં યક સુખન,
કે મુજ નીમબાસમીલકો હોવે અમન.

જવાબ—નાઝનીં ૩

કહુ છું તું જાવાદે યહાંથી પઠાન,
સમજ કેમ મેલી થયો છે અંજાન.
જો તેગબેગખાં છે શેહરનો નવાબ,
લુટાદેશે તુને ને કરશે ખરાબ.
ગધેડે ચડહાવી તુને મુકશે,
તારી મુછ તોડી મોંહમાં થુકશે,
જગતમાં તારો માન રેહશે નહીં ?
સીયાનો તુને કોઇ કેહશે નહીં.
તું કયાનો છે રેહવાશી મુરખ પઠાન?
જાશે જીવ તારો ન રેહશે પરાન

સવાલ—પઠાન. ૪

ગુસ્સા હોકે બોલા ગઝબસે પઠાન.
નહીં જાનતી મુજકો તું અય અંજાન,

તુ ઉસકી હીમાયત મુજે મત બતા,
કે નવાબભી મુજકો હયે જાનતા.
તુ બાતેં જો કરતી સભી રાંડકી,
વો કયા પશમ તોડેગા મુજ ડાંડકી.
મુજે ત્ટવ જાનકી નહીં હયે ફીકર.
યહાંસે લેજાઉંગા તુજકો પકડ.
તુ સુન નાઝનીં મુજકો મરના કબુલ
બીરહસે ગયા ઝીંદગાનીકો ભુલ;
ખુદા અબ રખેગા જો મેરી શરમ,
તુ હો જા સીતાબીસે મુજપર નરમ;
મએં આશક હુવા હું સો તેરે ઉપર,
ન જાઉંગા હરગીઝ તુજે છોડકર.
તુજે છોડકર અબ મેએં જાઉં કીધર?
પરી તુજસી કહાસે મએં પાઉંગા ફીર.

જવાબ—નાઝનીં ૫.

કહા નાઝનીંને અરે બે ખબર,
તું ફોડીશ માથું હું જઇશ ઘેર;
મારો કેડો પકડીને જાઇશ કીયાં!
કે તેગબેગખાં છે જો સુબો યહાં;
એવી વાત સાંભળશે યહાંનો જવાબ,
તુને લેશે લુટીને કરશે ખરાબ,
અને બાપ મારે ને પડશે ખબર;
તો થાઇશ ભુંડો ઘનો બે વકર.

સવાલ—પઠાન ૬.

લલકકર પુકારા તભી યું પઠાન,
સુનેગા અગર બાપ તેરા બયાન;

સચી બાત કેહતી હએ તું નાઝનીં,
હમારા ખુદા હએ ને સાહેબ ધની;
તેરે બાપકી હએ બોહોત બદશકલ,
અવલ દેખ ઊસકો કરૂંગા કતલ;
અરે નાઝનીં સુન તુ મેરા સવાલ?
તેરા બાપ તોડેગા બગલું કે બાલ;
નહો હું મએં ડરતા તેરે બાપસે,
તરા બાપ નાસેગા મુજ તાબસે.
ખુદા એક વાહીદસો હએ જુલ જલાલ;
ભરોસા ઉસીકા મુજે કુલ હાલ;
તવ્વકલ મેરા હએ ખુદાકે ઉપર,
ન જાઉંગા હરગીઝ તુજે છોડકર;
મકર છોડ ચલ અબ યહાંસે શાતાબ?
ઇશક બીચ તેરે હુવા હું ખરાબ;
જલા મત તું આશકકો અય બે વફા?
જલાનેમેં આશકકે નહીં કુછ નફા;
જલાયા જો લેલીને મજનુકો સુન,
તા લેલી વ મજનું હુએ એક મન;
આખર લેકે લેલીકો મજનું ચલે,
કે મઅશુક લેલીસે મજનું મીલે;
જયસી નુરબાનું ને મેહનીન વાલ,
મરગ બઅદ મઅશુક લેતા સંભાલ;
મોહમ્મદ થાઆરીફ ઓર બાનું મુકીમ
મુકીમ ઓર આરીફ હુએ મુસતકીમ;
ફના કર અપસકો ફના કર ઉસે,
બકા બાય વઃસીલ હો દોનું બસે;

અએસે બહોત આશકને મઅશુકકો,
મીલે હુએ વે આખર હમઆગોસ હો;
જલાનેમેં આશકકે હેગા અજબ,
અએસા કયું તુ મુજકોહએકરતીખરાબ
કે આખીરકે દીન પર તુ કર લે નઝર,
સખત હુએ કયામત તું કીજ્યો ફીકર?
કયામત સભું કે ઉપર આયગી,
જહુન્નમમેં જાગા જો તુ પાયગી;
જસેગે જહન્નમમે સબ કાફરાં,
મુસલમાન જન્નતમેં પાવે અમાં;
ઇસી વાસ્તે તુજકો કેહેતા હું મએ,
મુસલમાન હો જા તુ દીલો—જાનસે?
હુવા હું દીવાના તેરી ચાલ પર,
નઝર નાઝનીં કર મેરે હાલ પર?
તેરે બાગકા મએં જો બુલબુલ હુવા,
અકલ હોશ અપના રવાના કીયા;
તેરે ગુલકી પ્હોંચી મગઝમેં મેહકાર,
ફસાદા તેરેમેં આ આશકાર,

જવાબ—નાઝનીં ૭.

તું ઘેલો થયો છે અય મુરખ પઠાન,
સમજ કેમ મેલી થયો છે અજાન?
મુરખ મુક તારી કરામાતને,
ભુંડા કેમ કહો છો હીંદુ ઝાતને?
હીંદુ ઝાતમાં છે ઘણો મોટો ધરમ,
નાગર ઝાત બધામાં ઘનો છે ઉતમ

ધરમ છે અમારો બધામાં સરસ,
મીયા કેમ જાના છો અમને નરસ

સવાલ પઠાન. ૮

કહા તબ પઠાન્ને કે સુન નાઝનીં,
કહું મએં જો તુજકો તું સુન પદમનીં;
તુમહારા ધરમ હએ સભોંમેં ખરાબ,
જહુન્નમમેં તુજકો સો હોગા અઝાબ.
નાગર ઝાત હએગી બહોત બદરસમ;
કે દુખતરપે લેતે હએં દામોદીરમ,
નહીં કામ અએસા મુસલમાનમેં,
વે કરતે હએ નેકી સો હર આનમેં;
કે દુન્યાકી દવલત હએ બરબાદ બાદ,
હએ ઉકબાકી દવલત હમેશા કુશાદ;
ભંવર હોકે તુજપર સો આયા હું મએ,
સજન તેરે નઇનુંકી લાલીકો દેખ,
દીયા દીલ મેં તેરે સો હાતોંમેં ફેંક.

જવાબ—નાઝની. ૯

સુના નાઝનીંને યે દે કરકે કાન,
હયા મુકી ઘેલો થયો છે પઠાન?
અરે ખાન સાંભળ તું મારી અરઝ,
સનેપાતનું થયો છે શું મરઝ;
હકીમ છે શહેરમાં વઇદ પુછ તું;
ઓસડ દેશે તુને સનેપાતનું.
સાચી વાત કહું છું ચાલો જા પરે?
નહીં માથું તારો ઉડી જા વશે;

તું ઘેલો થયો છે અરે બે અકલ,
ફરી છે તારી આજ માથાની કળ ?

સવાલ--પઠાન. ૧૦

કહા તબ પઠાન્ને સો હો બે હીજાબ,
કીયા તેરી મોહબ્બતને મુજકો ખરાબ;
ગઈ પાસ તેરે હુએ મેરી અકલ,
અરે નાઝની દેખ તેરી શકલ;
શકલ તેરીપર મએં સો બુલબુલ હુવા,
તેરે સાથ લાગી હુએ દીલકી મયા;
નોબત આવે તુજસે વો તદબીર કર,
આશક હોવે રાઝી સો તકદીરપર;
લીખા જો અજલસેં વોહી હોવેગા,
ઝીયાદા ન કમ ઉસમને હોવેગા.

જવાબ—નાઝની ૧૧

તારે હાથ આવાની હું તો નથી,
હું બુજાું છું હરસાનને મોટા જતી;
વહી લાજ રાખે છે મારી ધની,
કે મહાદેવ જેવો છે મારો ધની;
ન આવાની હું છું તારે હાથમાં,
મુરખ જા તું ચાલો તારી વાટમાં ?
તેને માટે કહું છું તુને એક વાત,
ખરાબી ન કર તું પઠાન નેક ઝાત ?
મારો સસરોજી છે ઘણો કામયાબ,
તુને ગામ આખામાં કરશે ખરાબ.

સવાલ—પઠાન ૧૨.

તુ બસકર ન કર બાત અય નાઝની?
તેરે બાપ સુસરેસે ડરતા નહીં;
તેરા બાપ સુસરા ન યહાંકા નવાબ,
નહીં ઉન્મેં તાકત કે બોલે જવાબ;
અઝાબુંસે ઉનકે મએં ડરતા નહીં,
બીના મઓત કોઇભી મરતા નહીં;
મરૂંગા અગર મએં જો હકકી રઝા,
વલેકીન તેરેસે ન હુંઆ જુદા;
મરૂંગા તો તુજકોભી લે જાઉંગા,
કે ફન્આર હોકર જાસો જલ ઉંગા;
ઇશક બીચ મરના હએ મુજકો કુબુલ
તો આસકકા મતલબ સો હોવે હુસુલ
મરૂં ગર તેરે ઇશકકે જો ભીતર,
તો હોંગે મેરે કામ સબ ખુબતર;
મએં પરવાના હું તુજ શમઆકે ઉપર,
શમઆપર તેરે જાન હુંઆ મગર.
તેરે પાસ મરના હએ મુજકો સવાબ,
વયા તુજકો યહાંસે લે જાઉં સીતાબ.

જવાબ—નાજની ૧૩.

અરે ખાન એવી ન કર વાતને
ન કર વાત એવી તું કેસર કને;
કેસર નામ ઉપરથી કેટલા જવાન
સુરત શેહેર માંહે ગયા છે પરાન
કેસરને તમે આજ જાવા દીયો?
ગયાન હોય દીલમાં તો સમજી લ્યો;

કેસરને જાવા દયોને રાખો ભરમ?
નહીં તો અમારો ન રેહેશે ધરમ.

સવાલ—પઠાન ૧૪.

જઅફરખાન બોલા કે સુન અયપરી?
તેરી બાત મુજકો લગી ખુશતરી;
તેરા નામ કેશર સુના આજ મએં,
કે જઅફર વકેસર સો એક ઝાત હએ;
કે હએ વાહ વાહ નામ કેશર તેરા,
જઅફરખાન હએ નામ રવશન મેરા;
કેસર ઓર જઅફરાં દોનું એક હએ,
તુમ્હારા હમારા અસલ નેક હએ;
ભલા આજ તુને બતાયા નીસાન,
હમારા તુમ્હારા ઇસમ એક જાન.
મેરે સાથ અબ તુમ શીતાબી ચલો,
કસમ રબકી હએ તુમ ન ઝગડા કરો?
કસમ ખાકે ખેંચા હએ તબ હાથકો,
ઇંચા તરફ અપને સુનો બાતકો;
કેસર ઝઅફરાં ગુલે ગુલઉઝાર,
ગલે બીચ રાખુંગા કરકે સીંગાર;
સદા મેરે દીલકી તુ દીલદાર યાર,
અરે ઝઅફરાની ગુલે ગુલબાહાર?

જવાબ—નાઝની ૧૫,

સમો રાખ મુરખ તારા હાથને?
અભર છાંટ લાગે છે અમ ઝાતને;
તાપી ઘુજ મેલું હું આજથી.
નહાવા ન આઉં બીયું લાજથી,

લાગે લાજ મુને એવી વાતતાં,
જનમની કુંવારી છુ નાગર ઝાતમાં.

સવાલ—પઠાન ૧૬

કહા તબ પઠાનને કે સુન કાનધર,
કીસી તૌરસે દીલમેં ન કર તુ ફીકર?
નહાનેકો આવે હુએ તેરી બલા,
કે બર બીચ તુજકો હુએ ન્હાનાભલા;
ખાસે મહલ મેરે ને ખાસે હરમ,
નીહલાવેં તુજે આબ કરકર ગરમ
વહી ભરકે પાની નેહલાવેં તુજે,
ઝુલેમે બીઠાકર ઝુલાવેં તુજે;
કે હુએ હોઝ બાડી મેરે મેહલમેં,
દેખો બાગબાડી સો ખુશહાલમેં;
વહાં ઘરમેં લોંડી સુનો ચાર હુએ,
સદા તેરી ખીદમતમેં હાઝર રહે;

જવાબ—નાઝની ૧૭

બરી તારી લોંડી બરો તારો ઘર,
અકરસી મુવા તું અરે બે ખબર?
બલે તારો ઝુલો ને તારો હરમ,
મુકી લાજ તેં તો મુવા બેશરમ;
લોંડી હરગ તારો બતા મત પઠાન,
મારો કેડો દે મેલ તું બદગુમાન?
નાગર ઝાતમાંએ છે એવી રસમ;
નદીમાં ન્હાવાનો મોટો છે ધરમ,
નદીમાં નહાવાને ન હું આવતી,
વીપત પડશે માથે ન હું જાનતી!

કુંવારી છું બાલક વરસ બારની,
કબીલામાં મોટી છું ઘરબારની.

સવાલ-પઠાન ૧૮

કબીલા તેરા તું મુજે મત બતા ?
નાગર ઝાતસે કયા પશમ ટુટતા;
હઝારોંમેં બસ હું અકેલા પઠાન,
પલક મારનેમેં ઉડાઉં નીશાન;
કતલ કરકે ઉનકો પીછે મંએ મરૂં;
મએં મરનકો આયા અભી કયા ડરૂં ?
ઇસી જાપે મરના મુજે હએ કુબુલ,
કીયા ઇશ્ક તેરેને મુજકો મલુલ;
યકીન બુજ હરગીઝ ન છોડું તુજે,
તરે સાથ મરના સો હોગા મુજે,

જવાબ-નાઝની ૧૯

હરીનાથ પરભુ છે વાંકો પઠાન,
કમરમાં કટારી ખભે છે કમાન;
ધરમનાથ મહાદેવ આસાપરી,
વીપત પડશે એવી ન હું જાનતી;
અરે ખાન સાંભળ તું મારો ઝીકર?
મએં પુજા છે દેવતા ને મોટા પથર;
તેણે લાજ રાખી છે મારી ધની.
વાપતથી મુકાવે છે એવા ધની;
અવી વાત જાન તો શું આવશે
કેડા તારો પલમાં કાપી જાવશે.
તેન માટે કહું છું મુન મુક તું ?
અવાં કામ ભુંડાથી અબ ચુક તું?

સવાલ—પઠાન ૨૦

દીયા તબ પઠાન્ને સો સુંકર જવાબ,
હીંદુકો મુસલમાન કરના સવાબ;
શીતાબીસે કલમા નબીકા કહો ?
ફરામોશ દીલમેં ઝરા ના રહો;
મુસલમાન જો હોવે તો પાવે શરફ;
કુફર છોડ ાવે નબીકી તરફ;
તેરે બાપ સુસરેકી મતકર ફીકર,
મેરે ઘરકે અંદર તુ ચલ એશકર ?

જવાબ—નાઝની ૨૧

નાગરની જો હું છું છબેલી મોહન,
મુસલમાન તમે છો હયાના કઠન;
અકલ હોશ તુમ માંએ દેખી ઘની,
તમે છો મોટા ને હુ છુ નની;
ફીદા છે તારાપર યે મારો પરાન,
કરૂ આજ કુરબાન મારો જીવ જાન.
કબીલા કુટમથી હુ નોખી પડી !
આપો મને દીલથી હવે દીલબરી
અરે ખાન સાંભળ તું મારી અરઝ,
બીજી અસતરી તુમ ન કરના ગરઝ
અવા વાતના તુમ મને કોલ દીયો,
તો કુરબાન તમપર છે મારો જીયો.

સવાલ—પઠાન ૨૨

કહા તબ પઠાન્ને દે લે કોલ તું,
શીતાબીસે કલમા અભી બોલ તું;
તરી બાત મુઝકો સભી હય્યે કુબુલ,
વસીયત તરીકો ન જાઉંગા ભુલ;

કસમ મુઝકો ઉસકી જો વાહીદ ખુદા,
હુજે ઉનકે હયેં જો નબી મુસતફા;
મએં બીન તુજ કીસીને નચારી કરૂં,
તેરી યાદ દીલમેં હમેશા ધરૂં;
કીયા કઓલ હરગીઝ ન પીછા ફીરૂં,
ખુદા ઓર નબીસે હમેશા ડરૂં.
જીને અરશો કુરસી સીતારે કરે,
બનાકર ઉન્હોંમેં યે સારે જડે;
ઉસીકે મંએ ફરમાનસે ના ફીરૂં,
મએં નામે ખુદાપર સો કુરબાન હું.

જવાબ—નાઝની ૨૩

યહી બાત સુન નાઝની ખુશ હુઇ,
મીયાં તારી વાતો ઉપર હું મુઇ;
તમારી યે ચાદર ઉડહાઓ મને,
મંગાવીને ડોલી બેઠાઓ મને;
મુસલમાન મુને કરો આજ તમ,
મેલું આજથી હું મારો ધરમ.
તમારા મુલ્લાને તેડાઓ તમેં,
મુસલમાની શરતેં વનારો મનેં ?
પઠાનને વહીં એક હબશી ગુલામ,
સુનો તુમ કે ઉસકાથા યાકુત નામ;
પઠાન્ને સો યાકુતકો યું કહા,
શીતાબીસે આખુંદકો બુલા ?
કહે જાકે આખુંદજીકો સલામ,
બઝાં અરજ કરના યે મેરા તમામ

વો યાકુત વહાંસે રવાના હુવા;
શીતાબીસે આખુંદ પાસ જા;
કહે ઉસકો ખાવીંદકે અવ્વલ સલામ,
બજાં સરગુઝસ્તા કીયા સબ સલામ,
ચલા વહાંસે જુદી વો મુલ્લા ગફુર,
બન્હમરાહ યાકુત ખાનકે હુજુર,
બજા લાકે આદાબ બેઠા વહીં.
બયાં સબ સુનાયા હએ ઉસકે તઇ,
અગર હો ઇજાઝત તો ઇસલામપર
મએં લાઉં ઉસકો મુસલમાન કર,
મદદ તુમ કરો ઇસકી ઇસ આનપર,
યે ઓરત હએ આતી સો ઇમાનપર.
મુસલમાન હોતી હએ દીલજાનસે,
વોચાહતીહએનીસબતજઅફરખાનસે
જઅફરખાન ઉપર વો કુરબાન હએ,
સાબીત દીન ઉસકાભી ઇમાન હએ.
કહા તબ હએ નવાબ મુલ્લાકે તઇં,
કે શાહીદ હું મએંભી ઇસી કામમેં.
મુસલમાન કરના ઇસે હએ સવાબ,
અયસે કામ અંદર ન કરના હીજાબ,
અગર મીલ કરે કાફીરાં કીલો કાલ
શેહરસે ઉન્હોંકો મએં દુંગા નીકાલ,
કરો જાકે આખુંદ સાહેબ ભલા,
કે હએ કામ નેકીમેં મેરી રઝા,
સીતાબીસે જાકર કરો કાર ખએર,
ન કરયો તુમે કાર નેકીમેં દેર,

યે સુન બાત આખુંદ વહાંસે ચલ
જઅફરખાનકો આકર ખુશીસે મીલા
સુરત શેહર સારેમે ફેલી ખબર,
ઉઠા ચરચા ઉસકા સુનો ઘર બઘર
મીલે કાફીરાં સબ શેહેરકે તમામ,
જઅફરખાંસે લડને લગે લોકલામ.
પઠાન ઓર નાગરમેં ઝગડા પડા.
લડાઇકે ઉપર સો લશકર ખડા.
ઇધરસે યે નાગર ઉધરસે પઠાન
સીપાહીને લશકર લગાએ નીશાન.
લડાઇકો જાકર સો મએદાનમેં,
ખડે જાકે મએદાનમેં હો સામને.
કવી દેખે મુસલીમકો ભાગે કુફાર,
કીએ જાકે સરકારમેં યું પુકાર.
કહા જા ઉન્હોંને સો દરબારકો,
હમારી અરઝ સુન અય સરદાર તુ,
સુરત શેહેરમાં યે થયો છે ઝુલમ,
મુસલમાન યહાંનો કરે છે હુકમ.
મુસલમાન એવા અકારા થયા,
બધી ઝાત હીંદુ નાહારા થયા.
અમારે રહયાનો યહાં છે ધરમ,
કહયામાં ન આવે છે દીલનો મરમ.
તભી ઉન્હો અયસા કહા હએ નવાબ
કે કયા ઝુલ્મ હએ તુમ્પે કેહ દો શીતાબ
હમારે શેહેરમેં ઝુલમ નહીં ઝરા,
તુમારે ઉપર કયા હુવા માજરા ?

રઝાસે અપસકે જો લાવે યકીન,
મના જો કરે તો હોવે લઈન,
સબ દીનોંસે દીન મોહમ્મદ હુએ સચ્ચા
ઇસીમેં જો આયા યકીં વો બચ્ચા.
મના ક્યું કરે જો મુસલમાન હુએ
અગર ઉસકા સાબીત જો ઈમાન હુએ.
તુમારી યે લડકીકો પુછો તુમેં,
જુલમ ઉસકે ઉપર કીયા હુએ કીને
વહાંસેભી આએ વો હોકર તબાહ,
બએઠ જાકે ઘરમેં હુએ રૂ—સીયાહ,
ભી મુલ્લા ગફુરને નીકાહ તબ પડે,
મતાલીબ સભી ખાનકે હાસીલ હુએ
સરોપા ઝરીંકાભી ઘોડા મંગા;
બ્હોત માલો ઝર ઉસ્કો દીગર દીયા
સવાર કરકે ઘોડેપે રૂખસત કીયા,
મુલ્લા તબ ખુશી હો રવાના હુવા.
બજે શાદીયાને હુએં સુરત મને,
શેહેરકો કીયા મેઝબાની ઉન્હેં
શરફ હુએ મુસલમાકા સબપર ઉતમ
અય હામીદ કીસ્સેકો તુ કરદે ખતમ
કીસ્સા નાગરીકા સુનાથા અસલ,
કીયા ઉસકે ઉપરસે મએંને નકલ.
બનાયા હું કીસ્સા બડે શઔકસે,
લતાફત નઝાકત કે પુર ઝઔકસે
લીખા ઇસકો મએંને સો અંજામમેં
મહીને મુબારક સો રમઝાનમેં.

જો તારીખ રમઝાંકી થી બીસવીં
વો થી નેક સાઅત સુનો પાક—દી
અય હામીદ બસ અબ તુ બકવા ન કર
પુરા કર તુ કીસ્સા અભી જુદતર.
ન કર ઇસકે આગે ઝરા કુછ કલામ.
નબીપર તું ભેજ દરૂદો—સલામ.
વો હામીદકી કછમેં સુનો ઝાદ બુમ
ઇસ કીસ્સેકી હુઇ અંજારમેં બસકે ધુમ

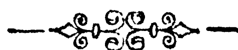
તમામ શુદ.

ગઝલે–દીલબર.

મરતાહું તેરે ઇશકમેં સરશાર ખબરલે
ટુક મેરે દીલ ઝારકી અય યાર ખબરલે
અય બાદ તુહી જાકે ઝરા શુખસે દેહના
મરતા હયે કોઇ જાનસે દીલદાર ખબરલે
અલ્લાહી બચાવે મુજે આતશે ગમસે
યા તુહી મેહર ખાકે મેરે યાર ખબરલે
કીસતરેહભુલાયાહયેમેરેદીલકોતુયકબાર
મરતા હયે તેરા તાલીબે દીદાર ખબરલે
કુચેમેં તેરેઆનેકીતાકતનહીં અયયાર
મરતા હયે પડા બરસરે બાઝારખબરલે
યે હાલ મેરા દેખકે હૈરાં હયે તબીબાં
બચતા હયેકહીઇશકકાબીમારખબરલે
અય નાઝનીંજો નાઝ ઉઠાતે તેરેદીલબર
પુછેંગે સભી કુચઓ બાઝારખબરલે

ગઝલે અમીર.

બહુહે કયા રબ્ત યાર દીલસ્તાંસે,
નયા રોઝ એક દીલ લાએં કહાંસે ?
બગોલે ખાકસે ઉઠતે હયે અબતક,
ન મરકરભી દબે હમ આસમાંસે.
હસીં સબ બેવફા હયેં હઝરતે-દીલ.
વફાદાર આપ લાએંગે કહાંસે ?
ઇધર દેખો કયા કયેસી શબે-વસ્લ,
ઉઠાઓભી યે પરદા દરમીયાંસે ?
ખીઝાંકે આતેહી જુલચીનો સય્યાદ
લપટકર ખુબ રોએ બાગબાંસે.
નીકલતા હયે મેરા દમ ડર ન જાઓ
ખુદા હાફીઝ સીધહારો તુમ યહાંસે.
કહાં દેરો-હરમમેં ઇશ્ક-મશરબ
યે લોગ આઝાદ હયેં કયેદે-મકાંસ.
ખતે-કીસમતમીટે જબતક નઅયદીલ
જીબીં ઉઠે ન ઉસકે આસ્તાંસે
અમીર ઉસકો ન દરદે દીલ સુનાયા,
ન નીકલા કામ કુછ દીલકા ઝબાંસે.

ગઝલે—ખાદીમ.

હમસેઉમ્મીદ કોઇદીલકી બઢહાઇનગઇ
રૂબરૂ યારકે કુછ બાત બનાઇ નગઇ
જોઅફને જાનબચાલી મેરીયારસ વલ્લાહ
તેગ ઉસ્સે મેરી ગરદન પે ચલાઇ નગઇ
ગાલ્યાં દેતે હો હરરોઝ જો હંસકે મુજે,
બઅદ મુરદનભી તેરે દીલસે બુરાઇનગઇ
નજરકીજાનભી ઔરદીલભી કયા ઇમાન
હમસે અફસોસ કોઇ બાત છુપાઈ નગઇ
કલશબે વસ્લમેં મૈંનેજો લીએથે બોસે,
હમસેઆજઆંખબસઉસબુતસેલડઇનગઇ
હાથ બસથામ લ્યા કત્લ જો કરને બોલગે.
બેકસીસે મેરી તસવીર મીટાઈ નગઈ
આગયા તેરીજોઅબરૂકા ધીયાન સીજદેમે,
શેખસે એકહીરકઅતભી પઢહાઇ નગઇ,
ઝેહર ખાલીએ નરહાઝબ્તકાયારામુજકો
બુએ ઉલફત જો દીલે યારમેં પાઇન ગઇ
ઇસકદર રાહમેં શરમીંદા કયા લોગાન,
દો—કદમ લાશમેરીં ઉસ્સે ઉઠાઇ નગઈ.
વઅદા દીલ દેનેકા ઉનસેજો કયાથા હમને
ઇસલીએ આંખ સગે રાહ ચુરાઈ ન ગઇ.
દરબદર ફીરતેહૈં હમ હાથમેં કાસા લકર
ફીરતુજેશરમો—હયાકુછભી નઆઇનગઇ
તબતોકેહદુંગામૈઅહવાલઉન્હેંરાહમેંસબ
સાથ ઉસબુતકે અગર સારી ખુદાઇનગઇ
રાતદીન મહુ રહે ઇશ્ક—બુતાંમે ખાદીમ
હમસે ગરદનભીસુએકીબ્લા ઝુકાઇનગઇ

ગઝલે—ખાદીમ.

હાથમેં લેકે મેરે દીલકો વો તોહફા સમજે
મૈં યે સમજા કે ભલા ઇસકો હી અચ્છા સમજે
મેરા રોના વો દીલ અપનેમેં તમાશા સમજે
ઔર શીકવાકો મેરે એક લતીફા સમજે.
વસ્લ મેરા વો ગુનાહાએ કબીરા સમજે,
ઔર મરનેકો મેરે દીલમેં ગવારા સમજે.
ઔર સીનમેં-રૂખકો તેરે નુરકા તડકા સમજે
ઔર જુલફોંકો તેરે હમ શબે યલદા સમજે
તેરે દાગનકો સનમ સાએ તુબા સમજે
કુશતએ નાજ તેરે દીદકો નુસખા સમજે.
તુને પરદેસે જો રૂખ અપના દીખાયા લ્લાહ
જુલવએ નુરહી બસ હજરતે મુસા સમજે
તેગથી, તીરથે, ઔર સાંપથે, કુપ્પુ ભીથે
યેહી માકતતી કે હમ આપકો તનહ સમજે
જાકે મૈખાનેમેં મૈકશકા જા બીસતરા દેખા
શેખજી જાઅમમેં ઉસકોભી મુસલ્લા સમજે
ચૈન-આપેસરે-બજમ જોની કાલીમુજપર
દીતો બસ મૌતકા સામાન મોહય્યા સમજે.
ઝીંદા દરગોરથે પેહલેહી ગએ બઅદમેં મર
દસ્ત-કાસીદમેં તેરા ખત જો શીકસ્તા સમજે
મૈ નહો સાકી નહો, જામન નહો યાર નહો,
કીસ્તો ઝૈબા હૈ ઘર અપનેકો સેહરા સમજે
દીલકો લેલેતે હો એક આનમેં જાતે-જાતે
ક્યા કોઇ આપકા આજાઝે-મસીહા સમજે.
જાહો-હશમત કી હવસ હૈ ન અમીરીસે ગરજ
ઉસકે ખાદીમ હૈં જો શે અસ્હમારા સમજે*